

DU PASSAR INTE IN HÄR

TEXT & FOTO ALEXANDER ÅKERBERG

Det är många som har erfarenhet av mobbning från skolgången. Inte nödvändigtvis som mobbare eller offer - utan som åskådare. Den inre moraliska kompassen bara snurrade och vi valde att blunda för det som pågick. Vi stoppade det inte. Vi sa aldrig ifrån.

Skolstarten innebär fjärlilar i magen för de flesta elever. Det är spännande och förväntansfullt att få återvända till skolan och träffa klasskamraterna igen.

Men så är det inte för alla elever. Enligt Robert Thornberg, forskare i pedagogik vid Linköpings universitet utsätts mellan 6-8 procent av landets elever för någon typ av mobbning under grundskolan.

- Det passiva deltagandet vid mobbning är en viktig pusselbit i arbetet med att förstå hur mobbning fungerar, menar Robert Thornberg.

Det finns ingen allmän definition av mobbning inom forskarvärlden.

- Många forskare menar att mobbning är beteenden som avser att göra någon illa exempelvis genom fysiskt våld, kränkningar eller utfrysning. Handlingarna ska också upprepa sig över tid och den utsatte befinna sig i ett maktunderläge. Det kan exempelvis handla om det är flera mobbare eller att den som mobbar är fysiskt starkare eller har en högre status än den utsatte, förklarar Robert Thornberg.

NÄSTAN ALLA ELEVER fördömer mobbning helt när de blir tillfrågade. Men verkligheten ser annorlunda ut. Varje år utsätts över 60 000 elever för mobbning i den svenska skolan. Mobbning är ofta förenat med de normer som finns i klassrummet och på skolgården. Ett sätt för gruppen att skydda de rådande

normerna är att sälla ut personer som inte följer dem.

- En elev som uppfattas avvika från för gruppen viktiga normer riskerar att bli utsatt. Att utse en elev till en normavvikare kan dessutom vara ett sätt att rättfärdiga mobbningen - man skyller då mobbningen på den utsatte och dennes annorlundaskap, säger Robert Thornberg.

Social status är nära sammankopplat till mobbning. Studier visar att de elever som mobbar generellt sett anses ha en hög social status men samtidigt låg omtyckthet.

- Mobbaren uppfattas ofta av andra som en person som har mycket att säga till om, är ansedd och har en hög position i klassrummet. Men samtidigt kan det ofta vara en person man inte tycker

60 000

Varje år utsätts över 60 000 elever för mobbning i den svenska skolan.

68%

Den vanligaste typen av kränkningar är verbal 68%, psykisk 52% eller fysisk 20%.

Åk 6-9

Den vanligaste typen av kränkningar handlar om kön, etnisk tillhörighet och sexuell läggning.

speciellt mycket om eftersom han eller hon betar sig som översittare, berättar Robert Thornberg.

Forskare har kunnat koppla en samling övertygelser för att rättfärdiga beteendet att mobba, eller aktivt stödja mobbare. Företeelsen kallas för moraliskt disengagemang och är ett sätt att rentvå sitt samvete genom att rättfärdiga eller bortrationalisera de hemska handlingarna. Att målet helgar medlen är ett exempel på detta. Några andra exempel är förskönande omskrivningar (t.ex. »Det var på skoj«), att man lägger över ansvaret på någon annan (»Jag lydde order«), att man förminskar handlingens effekt (»Lite får man väl tåla«) och att man helt enkelt lägger hela skulden på offret (»Hen får skylla sig själv«).

– Om det är fler personer inblandade så finns det en risk att ansvaret späds ut i gruppen och att individens känsla för eget ansvar därmed minskar. Det kallas för ansvarsdiffusion. Det är också något vi kan se när flera elever blir vittne till mobbning. Man tänker att någon annan borde ingripa, förklarar Robert Thornberg.

DET SOCIALA KLIMATET i skolan har betydelse för förekomsten av mobbning, visar studier. Ett positivt och varmt klimat i skolklassen innebär att relationerna mellan lärare och elever och mellan eleverna själva i högre grad uttrycker respekt, omsorg och värme. Detta vill Robert Thornberg titta närmare på och i höst startar ett forskningsprojekt som kommer att pågå i fyra år.

– Ju varmare och positivare klimatet är i en skolklass, desto mindre risk löper elever att bli mobbade. Nu vill vi titta närmare på hur moraliskt disengagemang förändras över tid och hur klimatet och andra faktorer kan tänkas hänga samman med detta och med mobbning, avslutar Robert Thornberg.

